

WEST507 - transformatie Oceaanhuis

Kleurhistorisch onderzoek en bouwhistorische verkenning

Fase 1:

**Historische ontwikkeling van de afwerking van twee
dubbele personenliften met hun liftgebieden**

28 april 2017

Erfgoedzorg
Iris Broersma MSc MA MBA
Lise Wolfert MA PDRes

info@erfgoedzorg.nl
+31(0)6 5368 3274

Inhoudsopgave

Inleiding	2
1 Context van het onderzoek	3
2 Reikwijdte en aanpak van het onderzoek	4
3 Bouw- en gebruiksgeschiedenis	5
4 Resultaten van het kleuronderzoek	7
5 Interpretatie van de resultaten	12
Verkort curriculum vitae van de onderzoekers	14
Bronnen	14
Verantwoording van foto's en afbeeldingen	14
Colofon	14

Bijlagen

1 Stratigrafieformulieren WEST507 1.01 t/m WEST507 1.13	15
2.1 Stratigrafieschema zuidelijke lift, 2e etage	29
2.2 Stratigrafieschema noordelijke lift, begane grond	30
2.3 Stratigrafieschema noordelijke lift, kelder	31

Inleiding

MEI architects and planners werkt in opdracht van Waterford Investments & Vervat Vastgoed aan de transformatie van het 'Oceanhuis' tot woningen (afb 1). Gedurende het vooronderzoek zijn verschillende vragen gerezen over de historische ontwikkeling van de afwerking in ondermeer twee stijlkamers (de Gotische en de Tudorzaal), representatieve ruimten zoals de Julianazaal, de beide stijlpunten (trappenhuisen, liften) en entreegebieden van het gebouw. Ook zijn er vragen over de tijdslagen en over de historische ontwikkeling van afwerkklagen in specifieke onderdelen van het gebouw. Er is daarom behoefte aan een integraal afwerkingsonderzoek naar de monumentale gebouwonderdelen.

Dit onderzoek bevat kleurhistorisch onderzoek en een bouwhistorische verkenning en vormt een verdieping op een eerder door SteenhuisMeurs verricht cultuurhistorisch onderzoek met bouwhistorische waardestelling voor de hoofdstructuur.⁽¹⁾

In verband met de planning van het (voorlopig) ontwerp en van de vergunningsaanvraag is er urgentie om helderheid te krijgen over de historische ontwikkeling van de geschilderde afwerking van de personenliften en hun liftgebied in de noordelijke en zuidelijke stijlpunten en met name over de datering van de zichtlaag die hier een blonde houtimitatie vertoont. Om aan de urgentie tegemoet te komen is het kleurhistorisch onderzoek en de bouwhistorische verkenning van het gebouw gefaseerd, waarbij dit rapport verslag doet van de eerste fase van het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door Lise Wolfert MA PDRes en Iris Broersma MSc MA MBA.⁽²⁾ Beiden hebben hun opleiding tot kleuronderzoeker gekregen aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Zij hanteren de Uitvoeringsrichtlijn Kleurhistorisch Onderzoek (URL 2004) zoals opgesteld door de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM) in overleg met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).⁽³⁾ Het onderzoek in situ is uitgevoerd op 3 en 4 april 2017.

Object	Voormalig hoofdkantoor firma Stokvis, nu bedrijfsverzamelgebouw 'Oceanhuis'
Adressen	Heiman Dullaertplein 3, 3024 CA Rotterdam en Westzeedijk 507, 3024 EL Rotterdam
Opdrachtgever	Waterford Investments & Vervat Vastgoed
Contactpersonen	Robert Platje MSc en Remko Eppink MSc van MEI architects and planners
Onderzoekers	Lise Wolfert MA PDRes en Iris Broersma MSc MA MBA
Periode	Onderzoek in situ: 3 en 4 april 2017, aansluitend rapportage

afb 1 - WEST507 Transformatie van het Oceanhuis aan de Westzeedijk in Rotterdam, impressie van het ontwerp (bron: website MEI architects and planners <<http://mei-arch.eu/nieuwsbrief-april-2017/>> d.d. 14 april 2017)

(1) SteenhuisMeurs. *Hoofdkantoor firma Stokvis. Cultuurhistorisch onderzoek & waardestelling*. 15 december 2016, in opdracht van Waterford Oceanhouse b.v.

(2) Zie korte curricula vitae op blz 14 (3) Zie ook <<http://www.stichtingerm.nl/doc/P038> URL 2004 Kleurhistorisch onderzoek na CCvD 160617 (160908).pdf>

1 Context van het onderzoek

De firma R.S. Stokvis & Zonen, gesticht in 1847, bouwde in 1911 een nieuw hoofdkantoor aan de Westzeedijk in Rotterdam naar ontwerp van architecten J. Verheul Dzn. en C.N. van Goor. Dit gebouw -het huidige 'Oceaanhuis'- was met een vloeroppervlak van 8000 m² indertijd het grootste bedrijfsgebouw van Nederland en huisvestte toonzalen, kantoren en magazijnen voor geïmporteerde en zelfgefabriceerde consumentenproducten onder merknamen zoals Solex, Fasto en Erres. Bij aanvang van de Tweede Wereldoorlog vluchtten de Joodse eigenaren naar Amerika en van 1941 tot 1944 stond het bedrijf onder Duits beheer. In 1942 werd de tweede verdieping van het gebouw door brand verwoest na een Engels bombardement. Herbouw vond plaats vanaf 1947 toen een van de teruggekeerde eigenaren, Fred Stokvis, opnieuw een eerste steen kon plaatsen (afb 2). Onder andere de gevels werden ingrijpend vernieuwd (afb 3).⁽¹⁾ In 1973 verhuisde de firma Stokvis naar elders.

Sindsdien waren hier verschillende bedrijven en instellingen gevestigd zoals het bedrijfsverzamelgebouw Oceaanhuis, afdelingen van de gemeente Rotterdam en een politiebureau. Momenteel wordt het complex door Waterford Investments & Vervat Vastgoed herontwikkeld tot appartementen.⁽²⁾

De lokatie met de -zich indertijd nieuw ontwikkelende- handelsterreinen werd in 1911 gekozen vanwege de goede bereikbaarheid per spoor en de nabijgelegen havens in het buitendijksgebied bezuiden de Westzeedijk (afb 4).⁽³⁾ Momenteel staat dit gedeelte van Rotterdam bekend om nieuwe ontwikkelingen zoals de Schiehaven centrale, de Mullerpier en diverse herontwikkelde veemgebouwen zoals het Jobsveem.

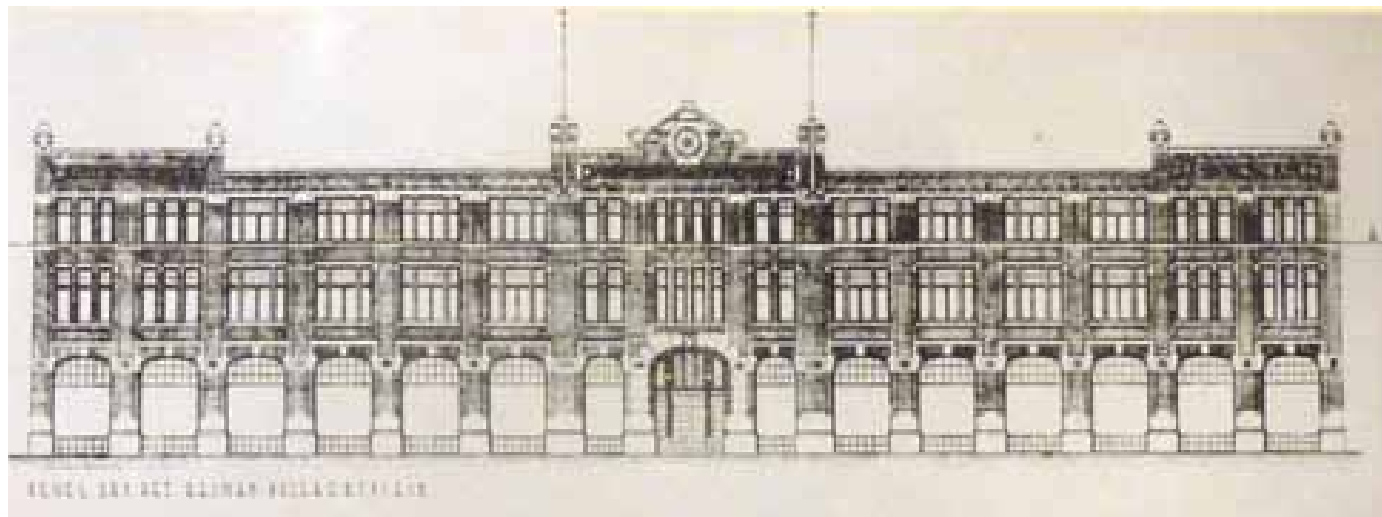

afb 2 - Fred Stokvis, een van de teruggekeerde eigenaren legde in 1947 de eerste steen voor de herbouw van het in 1942 deels verwoeste pand (bron: SteenhuisMeurs 2016, p 23)

afb 4 - Naoorlogse luchtopname van het Stokvisgebouw, met de entree aan het Heiman Dullaertplein en aan de achterzijde de Westzeedijk en het buitendijksgebied (bron: SteenhuisMeurs 2016, p 2)

<< afb 3 - De oorspronkelijke gevel aan het Heiman Dullaertplein (bron: SteenhuisMeurs, p 20)

(1) bron: SteenhuisMeurs 2016, pp 7-10, 14 en 18

(2) bron: MEI architects and planners

(3) bron: SteenhuisMeurs 2016, p 12

2 Reikwijdte en aanpak van het onderzoek

Een kleurhistorisch onderzoek kan op verschillende niveau's worden uitgevoerd: van een kleurhistorische inventarisatie (globaal en snel onderzoek naar de aanwezigheid van oude verflagen) tot een integraal afwerkingsonderzoek waarin alle relevante vormen van afwerking worden betrokken. Voor de laatste vorm worden de resultaten van het onderzoek in situ gecombineerd met aanvullend bouw- en architectuurhistorisch onderzoek en bronnenonderzoek. Relevante waarnemingen van historische materialen en/of kleuren worden in alle gevallen gerapporteerd.

Deze rapportage vormt het verslag van de eerste fase van een integraal afwerkingsonderzoek.⁽¹⁾ In deze eerste fase heeft het onderzoek zich alleen gericht op de historische ontwikkeling van het geschilderde afwerkingspakket in relatie tot de bouwhistorische ontwikkeling van de noordelijke en zuidelijke personenliften met de bijbehorende liftgebieden. In de volgende twee fasen zal het onderzoek zich zowel uitbreiden naar andere delen van het gebouw als naar andere afwerkingslagen dan alleen de geschilderde. Ook zal naast het materiële kleuronderzoek zonodig aanvullend onderzoek worden verricht: denk aan 'oral history', aan archiefonderzoek en aan bouwhistorisch onderzoek.

Bij deze fase is gebruik gemaakt van de cultuurhistorische rapportage *Hoofdkantoor firma Stokvis. Cultuurhistorisch onderzoek & waardestelling*.⁽²⁾ Voor wat betreft tekeningen en historische foto's is gebruik gemaakt van het archiefonderzoek dat is uitgevoerd door MEI architects and planners. In die zin heeft Erfgoedzorg geen complete kleurhistorische verkenning uitgevoerd

maar uitsluitend een materieel onderzoek dat aansluit bij en aanvult op recent onderzoek en de daarbij gevonden informatie. Vanwege de vereiste spoed beperkt de rapportage van fase 1 zich tot een beschrijving van aangetoonde historische ontwikkeling van de afwerking op de onderzochte gebouwdelen met zo mogelijk een datering per laag.

De gebouwdelen zijn onderzocht met behulp van stratigrafieën. Met behulp van een scalpelmesje zijn de aanwezige verflagen daartoe laag voor laag blootgelegd, zodat een kleurentrap, ofwel stratigrafie ontstaat (afb 5). De drager is de nullaanleg van de stratigrafie. De opeenvolgende lagen worden geïdentificeerd als voorbereidingslaag, technische laag of afwerking. Een afwerking is een laag die enige tijd in het zicht is geweest, alle andere lagen zijn verflagen die zijn aangebracht om de afwerking een betere hechting met de ondergrond te geven of om de ondergrond te vlakken. Door stratigrafieën te maken op verschillende onderdelen van het object, zoals de liftdeuren en -kozijnen en de panelen van de wanden kan een beeld verkregen worden van de volledige uitmonstering van de lift in bepaalde perioden. Door de liften aan de noord- en zuidzijde van het gebouw met elkaar te vergelijken kan dit beeld worden vervolledigd. Dit gebeurt door te kijken naar de laagopbouw en door de kleuren met behulp van de NCS (Natural Colour System) kleurenwaaier met elkaar te vergelijken (afb 6). Tenslotte worden de resultaten gerelateerd aan de al uitgevoerde cultuur-, bouw-, architectuurhistorische en archiefonderzoeken. In een volgend stadium kan monsteranalyse van verflagen verdere ondersteuning bieden aan interpretaties.

afb 5 - Vrijleggen van opeenvolgende verflagen in een stratigrafie met behulp van een scalpelmesje

afb 6 - Coderen van de kleur van vrijgelegde verflagen aan de hand van een kleurenwaaier met NCS kleurcoderingen

(1) In dit rapport wordt de terminologie gehanteerd van de Uitvoeringsrichtlijn Kleurhistorisch Onderzoek (URL 2004). Een 'integraal afwerkingsonderzoek' behelst behalve materiaal-, laboratorium-, bouwhistorisch, architectuurhistorisch en bronnenonderzoek ook waardestellende uitgangspunten voor aangetroffen afwerkstadia, een kleuradvies en eventueel een schadeinventarisatie met restauratie- en conserveringsadvies. Het onderzoek wordt uitgevoerd aan de hand van een op te stellen Plan van Onderzoek. (2) SteenhuisMeurs 2016

3 Bouw- en gebruiksgeschiedenis

De bouw- en gebruiksgeschiedenis geeft een achtergrond bij de datering van de afwerkingsstadia. De belangrijkste data staan in een tabel (afb 7). Verder onderzoek (inclusief de beheergeschiedenis) kan nog een aanvulling geven.⁽¹⁾ Op grond van het onderzoek zijn in de tabel hieronder de volgende vier perioden onderscheiden:

1911- 1942

In het eerste gebruiksstadium is alleen aan de noordzijde sprake van een personenlift. Op de ontwerpplattengronden uit 1911 staat een enkele liftkooi met een liftdeur in het vlak van de pilasters.⁽²⁾ Op een ongedateerde vooroorlogse foto is een lifthek te zien in het trapgat van de begane grond (afb 8). Rond 1915 is een opname gemaakt waarop de liftschacht zonder valbescherming te zien is vanaf de eerste etage noord, wellicht tijdens de plaatsing (of een verbouwing) genomen (afb 9).

1947- circa 1950

In het tweede stadium is de herbouw van start gegaan en is een nieuwe lift ontworpen (afb 10 A en B). De lift werd voor zomer 1951 geplaatst.⁽³⁾

1950 – 1973

In het derde stadium heeft het stijgpunt aan de noordzijde glazen liften met een glazen liftschacht die vrij staat van de trapleuningen, conform de ontwerptekeningen uit 1946. Deze is ook te zien op een foto van omstreeks 1950 (afb 11).

1973- heden

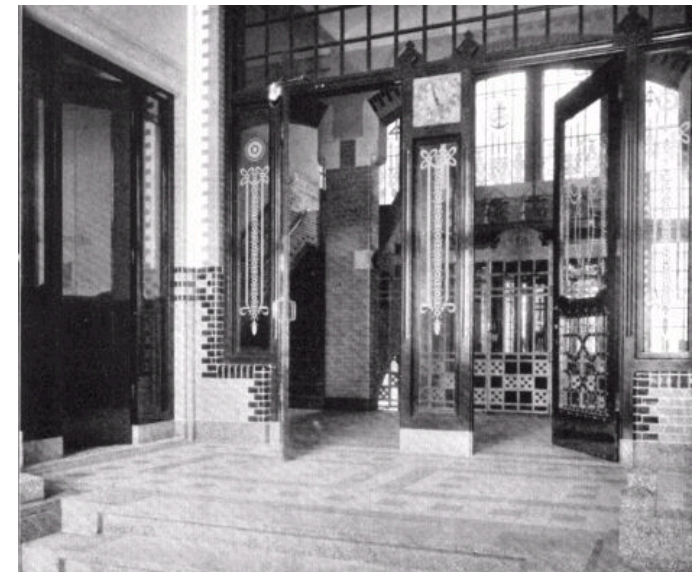
Na het vertrek van Stokvis in 1973 werd het pand verbouwd. Het lichthof aan de zuidzijde werd tot liftschacht getransformeerd waardoor op de begane grond de doorgang naar het atrium wordt afgesloten (afb 12). De wanden van de voormalige lichthof zijn betimmerd ten behoeve van technische ruimtes.

Aan de noordzijde werden de liften vervangen. Hier werd op de bestaande lokatie een nieuwe liftschacht gerealiseerd (afb 13).

Uit het materieel onderzoek van beide liften blijkt dat in de periode tussen 1973 en 2017 verschillende afwerkingsstadia onderscheiden kunnen worden (zie paragrafen 4.3 en 4.4).

1911	gebouwd voor de firma Stokvis
1942	bombardement waarbij een gedeelte van het gebouw vernietigd wordt
1947	eerste steenlegging herbouw/verbouw (in drie fasen te realiseren)
1973	de firma Stokvis verlaat het gebouw, verbouwing tot kantoorgebouw Oceaanhuis
1982	verbouwing door de Rijksgebouwendienst
1995	politiebureau betreft het Oceaanhuis, verbouwing o.l.v. Bakker & Partner

afb 7 - Belangrijkste data uit de bouw- en gebruiksgeschiedenis

afb 8 - Entree Heiman Dullaertplein met liftschacht en lifthek in het trapgat (bron: MEI archiefonderzoek, foto GAR ongedateerd)

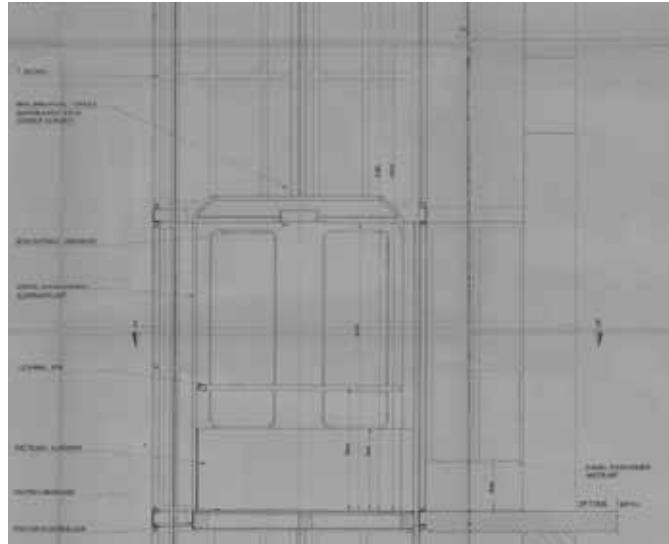
periode	datering	Lift noord (Heiman Dullaert plein)	Lift zuid (Westzeedijk)
I	1911 - 1942	open liftschacht met hekwerk	n.v.t.
II	1947 – ca 1950	nieuwe lift gepland, gerealiseerd na 1950	n.v.t.
III	1950 - 1973	glazen liften en glazen liftschacht	n.v.t.
IV	1974 - heden	twee nieuwe liften in gesloten liftschacht	twee liften (in voormalig lichthof boven doorgang atrium)

(1) De bouw- en gebruiksgeschiedenis wordt in fase 2 van het onderzoek verder onderzocht, inclusief de beheergeschiedenis. (2) bron: SteenhuisMeurs 2016, bijlage 2

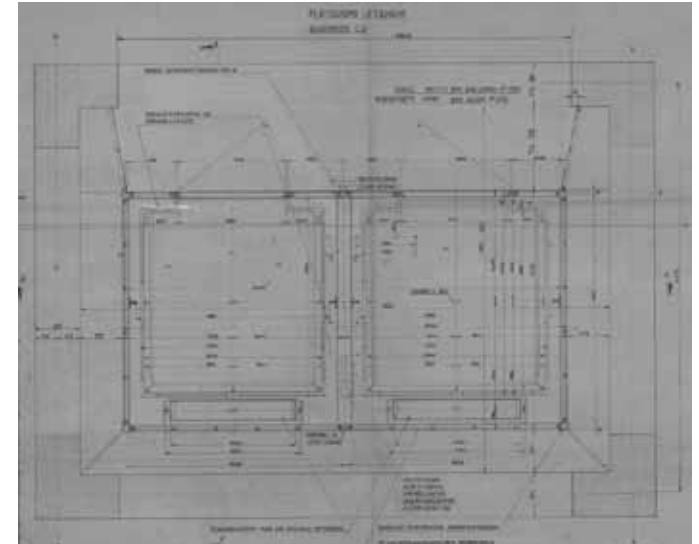
(3) bron: tekening 160906_IHDOC revisietekeningen uit juli en augustus 1951 (uit MEI archiefonderzoek)

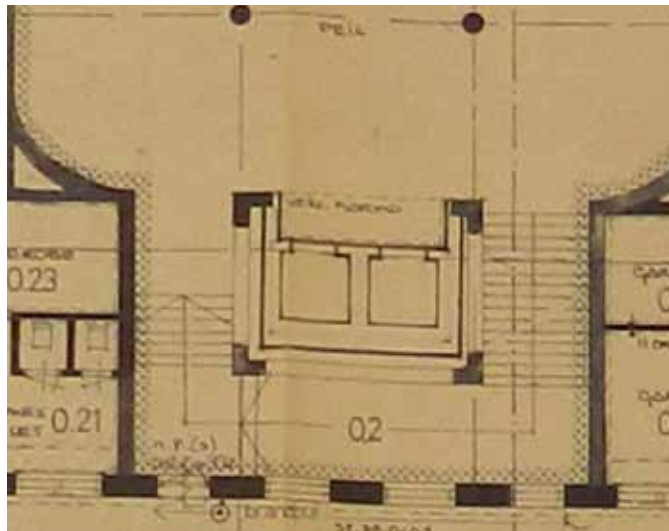
afb 9 - Interieur centraal trappenhuis circa 1915. Hier zonder valbescherming van de liftschacht, mogelijk tijdens de plaatsing genomen (bron SteenhuisMeurs 2016, p 19)

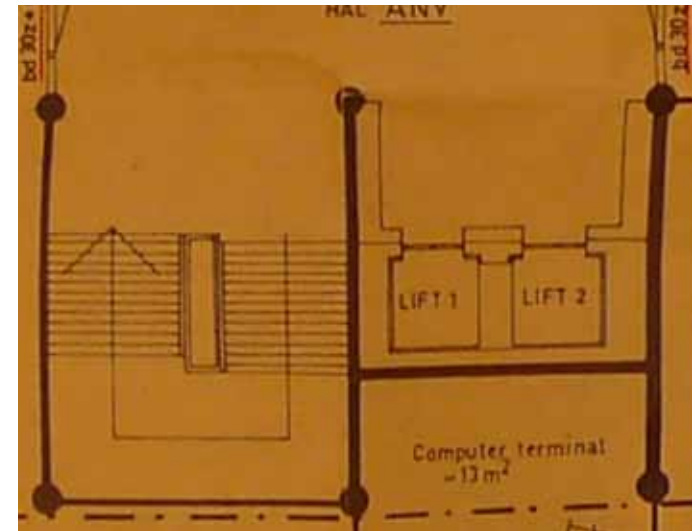
afb 10 A en B - Ontwerp liften 1946/1947 (bron: tekeningen 'Electrische personenliften 'Erres Rotterdam I en II' J.C. van Straaten's liften en machinefabriek d.d. 05121946/wijziging 19061947 (Stadsarchief P25-14-1942 nr 116 en 117). Uit MEI archiefonderzoek, details)

afb 11 - Hal met balie op 1e verdieping, ca 1950 (bron: SteenhuisMeurs 2016, p 25)

afb 12 - Noordelijke liften BG in 1974 (bron: Archibuild, brandvoorzieningen 1974, plattegronden 1973-1974 MEI archiefonderzoek)

afb 13 - Zuidelijke liften op 2e verdieping in 1976 (bron: tekening bestaande toestand 1976-B2-211-76, MEI archiefonderzoek)

4 Resultaten van het kleuronderzoek

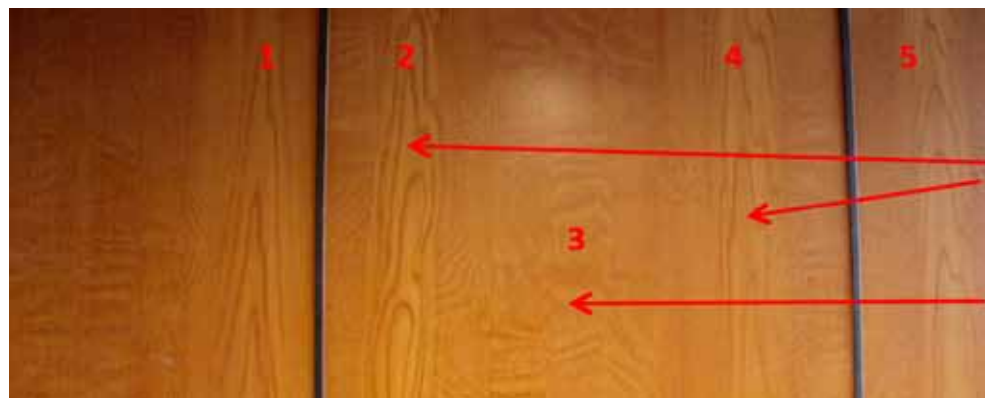
4.1 Achtergrond houtimitaties

In de 18e eeuw werd de techniek van houtimitaties populair in interieurs in Nederland. Vanaf 1740 kwam naast de reeds bestaande imitatietechnieken het gladhoutschilderen in zwang, zoals wordt beschreven in het handboek *Grondig onderwijs in schilder- en verfkunst* van Lambertus Simis.⁽¹⁾ Afhankelijk van de heersende mode werden verschillende houtimitaties toegepast, zoals de mahonie aan het begin van de 19e eeuw en eiken aan het einde van de 19e eeuw. Na de tweede wereldoorlog nam de waardering voor imitatietechnieken sterk af en verdwenen ze uit het lesprogramma op de schildervakscholen.⁽²⁾ In de jaren 1980 ontstond er echter wederom interesse voor deze imitatietechnieken. Zo heeft de schildersvakschool Nimeto sinds 1974 weer een cursus hout- en marmerimitaties voor decoratieschilders.⁽³⁾ Een houtimitatie wordt als volgt opgebouwd: na het uitvlakken en schuren van het hout wordt eerst een grondlaag aangebracht. Vervolgens wordt de basistoon van de imitatie aangebracht, soms in verschillende lagen.

Daarna volgt een transparante sauslaag (van pigment in bijvoorbeeld olie), waarin de tekening van de houtnerf wordt aangebracht. Afhankelijk van de geïmiteerde houtsoort wordt de sauslaag soms afgedekt met een glacijs (van pigment in water met als bindmiddel suiker, bier of caseïne) en een eventuele slotlaag.

4.2 Visuele inspectie van de houtimitaties in het Oceanhuis

De houtimitatie die in het zicht is op de liften en de wanden van de liftgebieden is een blonde eikenhoutimitatie (afb 14). De imitatie creëert de illusie van houtpanelen, opgebouwd uit verticale planken. Op de liftkozijnen is een houten deurkozijn geïmiteerd. De wanden van de liftgebieden zijn met sierlijstjes opgedeeld in verticaal en horizontaal aangebrachte panelen. Het merendeel van de planken imiteert *en dosse* gezaagde planken door vlamtekening in het hout. Enkele planken imiteren kwartiersgezaagd hout met de voor eikenhout zo kenmerkende spiegeltekening (afb 15).

- 1, 2, 4 en 5:
en dosse gezaagde planken
- Vlammen, naar boven gericht
- 3: kwartiersgezaagde plank
- Spiegels door kamstreken

afb 14 - Blonde eikenhoutimitatie op de noordelijke liften

<< afb 15 - Houtimitatie begane grond Westzeedijk (zuid). Deze panelen bevinden zich rechts naast de liften.

Bij nadere bestudering vallen de verschillen op tussen de houtimitaties in de noordelijke (Heiman Dullaertplein) en de zuidelijke (Westzeedijk) liften, tussen de verdiepingen onderling en tussen de binnen- en de buitenzijde van de lift.⁽¹⁾

Deze verschillen zijn terug te voeren op uiteenlopende stijlkenmerken. Mogelijk zijn er een aantal schilders aan het werk geweest toen deze houtimitatie werd aangebracht. Wat opvalt is dat de imitaties op de liften bij de hoofdentree aan het Heiman Dullaertplein van hogere kwaliteit lijken te zijn dan die bij de entree aan de Westzeedijk. Zo vertoont de nerftekening bij de hoofdentree een levendiger patroon van spiegels en vlammen. Ook is er een duidelijker afscheiding tussen de geïmiteerde planken doordat een 'lichtere' plank naast een 'donkerder' plank is gezet en de nerftekening abrupt eindigt bij de aansluiting op een naastgelegen plank (afb 16). Aan de noordzijde zijn niet alle vlammen in één richting aangebracht, maar lopen ze soms ook

naar beneden. In zijn algemeenheid oogt de houtimitatie op de noordelijke liften donkerder doordat de sauslaag zwaarder is aangezet dan bij de zuidelijke liften (afb 17 A en B). Op de zuidelijke liften lopen de planken visueel enigszins in elkaar over. De grens is hier voornamelijk aangegeven met een potloodlijntje (afb 18).

Ook lijkt er op de begane grond aan zowel de noordzijde als aan de zuidzijde van het gebouw meer aandacht aan de imitaties te zijn besteed dan op de verdiepingen. Aan de binnenzijde van enkele liftdeuren zijn smallere planken toegepast, zonder duidelijk onderscheid doordat de nerftekening overlapt. Dit zou van een andere hand kunnen zijn. Dat er verschillende handen aan het werk zijn geweest is ook zichtbaar aan de liftkozijnen van de noordelijke liften: op de verdiepingen zijn deze opgevat als afdeklatten (met een verstekhoek), op de begane grond als deurkozijnen (met een rechte aansluiting, zij het dat de regel tussen de stijlen ligt in plaats van op de stijlen zoals bij een kozijnconstructie gebruikelijk is).

afb 17 A - Blonde eikenhoutimitatie op zuidelijke liften

afb 17 B - Donkerblonde eikenhoutimitatie op noordelijke liften

afb 16 - Bij de noordelijke lift is de scheiding tussen planken duidelijk zichtbaar gemaakt door de aansluiting van verschillende tekeningen

afb 18 - Bij de zuidelijke liften is de scheiding aangegeven met een potloodlijntje en lopen de nerftekeningen enigszins in elkaar over

(1) Er zijn vergelijkbare houtimitaties aangebracht op de tochtportalen, ramen en deuren in het trappenhuis (noordzijde). Deze zijn in deze fase niet onderzocht.

4.3 Materieel onderzoek zuidelijke personenlift (Westzeedijk)

Het stratigrafisch onderzoek is op en rond de liftdeuren van de tweede verdieping verricht (afb 19). In totaal zijn hier zes stratigrafieën gemaakt.⁽¹⁾

Op de liftdeuren en -kozijnen werden aan de buitenzijde overall drie afwerkingslagen gevonden en lokaal een vierde. Sommige afwerkingslagen bestaan uit meer verflagen: een of meer voorberekingslagen en een zichtlaag met soms nog een glanslaag. De eerste twee zichtlagen zijn bruin en donkergroen van kleur, aangebracht op een voorbereking.⁽²⁾ Ook de derde zichtlaag, de blonde houtimitatie, is opgebouwd uit meerdere verflagen namelijk een gele basislaag en een donkerbruine sauslaag waarin de nerftekening is gemaakt. Mogelijk is hier bovenop nog een dunne vernislaag aanwezig.⁽³⁾

Het liftgebied is rondom bekleed met metalen platen die dezelfde houtimitatie vertonen als de liftdeuren en -kozijnen. Rondom deze platen zijn sierlijstjes aangebracht die donkerbruin zijn geschilderd op een lichte ondergrond. De donkerbruine zichtlaag lijkt middels een tamponneerkwast minder monochroom te zijn gemaakt. Door kleine gaatjes en sleufjes schemert de lichte ondergrond.

Lokaal is een tweede imitatie zichtbaar. Dit is eveneens een blonde eikenhoutimitatie maar net iets anders van kleur door een blekere basistoon en een rodere sauslaag. Uit de laagopbouw blijkt dat deze imitatie later dan de hierboven beschreven imitatie is aangebracht

(houtimitatie 2). Elders op hetzelfde onderdeel is houtimitatie 2 direct op de drager aangebracht (afb 20). Anders dan de eerste houtimitatie vertoont houtimitatie 2 geen glans. De binnenzijde van de liftdeuren vertoont ook houtimitatie 2. De verflagen van beide houtimitaties vertonen een sterke filmvorming wat op het gebruik van moderne verfsystemen zoals alkylid lijkt te wijzen.⁽⁴⁾

De andere verdiepingen vertonen hetzelfde patroon als de tweede etage. Wat opvalt zijn de soms grote oppervlakten die met houtimitatie 2 zijn overschilderd. Op de begane grond zijn behalve houtimitatie 2 in het liftgebied ook retouches aangebracht op kale plekken in houtimitatie 2, met een enigszins plakkerig gebleven glanslaag. Sommige (stoot) schades in de beplating zijn gevuld en daarna geretoucheerd met houtimitatie 2.

afb 19 - Overzichtsfoto onderzoekslokaties op de 2e verdieping zuid

afb 20 - Houtimitaties 1 en 2 (rond liftknoppen) op 2e verdieping zuid

(1) Alle stratigrafieformulieren zijn opgenomen in bijlage 1. (2) Voor een stratigrafieschema van de aangetroffen afwerkingen op de 2e verdieping zuidzijde: zie bijlage 2.1. (3) Microscopisch onderzoek van een verfdwarsdoorsnede kan hier uitsluitsel over geven. (4) Laboratoriumonderzoek van een monster kan hier uitsluitsel over geven.

4.4 Materieel onderzoek noordelijke personenlift (Heiman Dullaertplein)

Op en rond de liftdeuren van de begane grond is stratigrafisch onderzoek verricht.⁽¹⁾ In o.a. stratigrafie WEST507 1.09 is een kenmerkende opbouw gevonden (afb 21). Deze toont aan dat de eerste afwerking op de metalen liftdeuren en kozijnen op de begane grond uit een bruine verflaag (nr 4 in afb 21) op een technische ondergrond bestaat. De tweede afwerking is donker mosgroen (nr 6 in afb 21), een kleur die overeenkomt met de moffellaag van de beplating rondom de liftdeuren. De derde afwerking is de houtimitatie (nr 7, 8 en 9 in afb 21) die nu in het zicht is en die in (of kort na) 1995 is aangebracht.

De datering is gebaseerd op een foto, genomen in of kort voor 1995 waar de vorige afwerking nog in het zicht

is (afb 22). Wat opvalt zijn de glansverschillen tussen liftdeuren en -kozijnen en de beplating eromheen.

Lokaal is een vierde afwerklaag aangetroffen. Deze bestaat uit een tweede houtimitatie met een opbouw die overeenkomt met de tweede houtimitatie op de zuidelijke liften. Op de gehele binnenzijde van de liftdeur is de tweede houtimitatie eveneens in het zicht (afb 23).

De andere verdiepingen volgen dezelfde ontwikkeling. Echter, op de buitenzijde van de liftdeuren in de kelder is geen houtimitatie aangetoond. Mogelijk is deze een keer 'overgeslagen' bij het onderhoud, zoals ook de binnenzijde van het zuidelijk tochtportaal in de kelder geen houtimitatie vertoont. De huidige donkerbruine zichtlaag is over de plakletters LIFT heen geschilderd. Uit het onderzoek blijkt dat slechts twee afwerklaagen op liftdeuren en kozijnen in de kelder aanwezig zijn.⁽²⁾

afb 22 - In of kort voor 1995 was de vorige afwerkingsstadium nog in het zicht (foto: Valpro bv, 1995. Bron: uit MEI archiefonderzoek)

afb 23 - Binnenzijde liftdeur noordelijke liften, overschilderd met houtimitatie 2. Boven de deur is houtimitatie 1 nog te zien.

<< afb 21 - Kenmerkende opbouw op liftdeuren en -kozijnen.

(1) Alle stratigrafieformulieren met NCS-kleurcodering zijn opgenomen in bijlage 1. (2) Voor een stratigrafieschema van de aangetroffen afwerkingen op de begane grond noordzijde: zie bijlage 2.2. (3) Voor een stratigrafieschema van de aangetroffen afwerkingen in de kelder aan de noordzijde: zie bijlage 2.3.

4.5 Conclusies onderzoeksresultaten

Beide liftgebieden laten dezelfde ontwikkeling van afwerkingstadia zien.⁽¹⁾ Na het plaatsen van de liften in 1974 is een bruine afwerking op deuren en kozijnen aangebracht (afb 27). Deze afwerking vertoont minieme kleurverschillen tussen de verschillende onderzoekslocaties, mogelijk te wijten aan verkleuring of aan de inwerking van de technische laag van de daaropvolgende afwerking.

De tweede geschilderde afwerking is donkermosgroen (afb 26). De metalen beplating rondom de liften heeft een donkere mosgroene, fabrieksmatig aangebrachte moffellaag die in kleur sterk overeenkomt met de tweede geschilderde afwerking van deuren en kozijnen. Dit afwerkingsstadium is te zien op een foto uit 1995 (afb 22). Wat daar opvalt is het glansverschil tussen de gemoffelde beplating en de geschilderde afwerking op deuren en kozijnen. De sierlijstjes tussen de platen zijn in dit stadium mogelijk nog van onbewerkt aluminium.

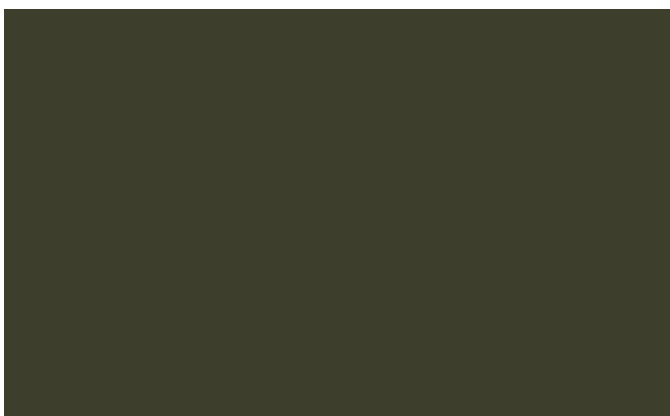
De derde geschilderde afwerking is zowel op deuren en kozijnen als op de beplating aangebracht. Het is houtimitatie 1, bestaande uit twee lagen (afb 24). Op sommige onderzoekslocaties is nog een slotvernislak aangetroffen. De sierlijstjes zijn met een goudgele grond en donkere sauslaag afgewerkt en imiteren mogelijk ebbenhout.

De daaropvolgende afwerking bestaat uit retouches en lokale overschilderingen met houtimitatie 2 (afb 25).

Om de voorbehouden uit te sluiten is laboratoriumonderzoek nodig van de verfmonsters die zijn genomen op onderzoekslocaties WEST507 1.04, 1.06, 1.07 en 1.09.

afb 24 - Digitale kleurstenen van de sauslaag NCS S 7020 - Y20R (boven) van houtimitatie 1 en de basistoon NCS S 3040 - Y30R (onder) van houtimitatie 1. (bron: website NCS, d.d. 17 april 2017)

afb 26 - Digitale kleurstenen van de donkergroene moskleur NCS S 7020 - Y10R van de moffellaag en de geschilderde groene afwerking op locaties 1.02, 1.03 en 1.05 (bron: website NCS, d.d. 17 april 2017)

afb 25 - Digitale kleurstenen van de sauslaag NCS S 8010 - Y70R (boven) van houtimitatie 2 en de basistoon NCS S 2020 - Y20R (onder) van houtimitatie 2 (bron: website NCS, d.d. 17 april 2017)

afb 27 - Digitale kleurstenen van de eerste bruine afwerking NCS S 7020 - Y20R, o.a. op locatie 1.02 (bron: website NCS, d.d. 17 april 2017)

(1) Alle stratigrafieformulieren met NCS-kleurcodering zijn opgenomen in bijlage 1. Voor een stratigrafieschema van de aangetroffen afwerkingen op de tweede etage zuidzijde: zie bijlage 2.1., van begane grond noordzijde: zie bijlage 2.2., van de kelder aan de noordzijde: zie bijlage 2.3.

5 Interpretatie van de resultaten

Op de liften in de liftgebieden aan de Westzeedijk en aan het Heiman Dullaertplein (vanaf de begane grond) zijn vier afwerkingsstadia aangetroffen, waarbij de vierde afwerking alleen lokaal is aangebracht. Op de beplatingen rondom zijn dat er twee of drie doordat een afwerkstadium ontbreekt (V, zie bijlage 2).

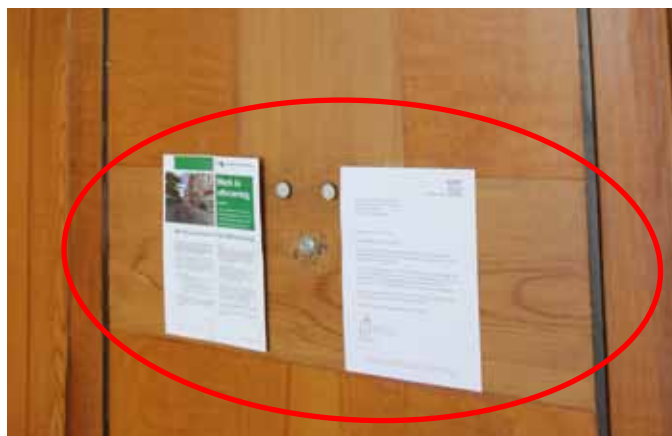
De eerste afwerking van de beplating-een groene moffellaag op het metaal- is lange tijd in het zicht geweest, zoals blijkt uit de vrijgelegde krasschades rondom de liftknoppen. De tweede afwerking op deuren en kozijnen (de donkergroene laag in de stratigrafieën) is mogelijk een opknopbeurt van de eerste bruine afwerking. In dit stadium lijkt de verflaag in kleur meer afgestemd te zijn op de moffellaag dan in het eerste afwerkstadium het geval was.⁽¹⁾

Het derde afwerkingsstadium, dat nog grotendeels in het zicht is, is de eerste blonde houtimitatie (bestaande uit een witte technische laag, waarop een grondlaag met daarop een sauslaag). Deze houtimitatie 1 is vermoedelijk in -of kort na- 1995 aangebracht.

Lokaal is een tweede imitatie zichtbaar (het vierde afwerkingsstadium). Dit is eveneens een blonde eikenhoutimitatie maar net iets anders van kleur door een blekere basistoon en een koelere sauslaag. Uit de laagopbouw in verschillende onderzoekslocaties blijkt dat deze imitatie later dan de hierboven beschreven imitatie 1 is aangebracht. Elders op hetzelfde onderdeel is houtimitatie 2 direct op de drager aangebracht. Houtimitatie 2 blijkt voornamelijk te zijn aangebracht op schadegevoelige plekken: langs randen, hoeken en op greep- en schophoogte (afb 28). Enkele liftdeuren zijn aan de binnenzijde geheel overschilderd (afb 23).

De tweede houtimitatie wijkt op stijlkenmerken af van de eerste houtimitatie. Op de begane grond van de zuidelijke liften is bijvoorbeeld te zien dat er-zonder 'verhaal'- een plank horizontaal is aangebracht, wat nergens in houtimitatie 1 voorkomt (afb 29). Houtimitatie 1 vertoont alleen horizontale planken als deze ook als zodanig met een sierlijstje zijn afgebakend. Houtimitatie 2 glanst minder en vertoont (opnieuw) veel slijtplekken. Vermoedelijk komt dit doordat de vernislaag ontbreekt.

De liften in de kelder tonen een andere uitmonstering dan de overige liften in het gebouw. Er is een gering aantal verflagen teruggevonden en geen houtimitatie. Op een van de deuren zijn twee stadia vrijgelegd, beide stadia een bruine afwerking waarvan de laatste na de plakletters is aangebracht (afb 30). De eerste bruine afwerking is te koppelen aan het eerste bruine afwerkingsstadium op de liften vanaf de begane grond. Al met al lijkt de kelderliftdeur (noord) aan de buitenzijde grotendeels te zijn 'overgeslagen' met opknopbeurten en met het aanbrengen van de houtimitatie(s).

afb 28 - Houtimitatie 2, als retouche aangebracht op een slijtgevoelige plek waar houtimitatie 1 'opgeknapt' is (kozijn 2e etage zuid)

afb 30 - De plakletters LIFT op de liftdeur in de kelder (noordzijde) zijn overschilderd bij de tweede verfbeurt

<< afb 29 - Horizontale 'plank' als reconstructie met houtimitatie 2

(1) De hypothese dat de beplating het tweede afwerkstadium van de liftschachtwand zou zijn wordt weersproken door de onafgewerkte gemetselde liftschachtwand die zichtbaar is in de electrakast terzijde van het liftgebied. In het eerste afwerkstadium lijkt er dus een kleurverschil tussen beplating en geschilderde afwerking te zijn geweest.

Conditie en waardering van beide houtimitaties

Houtimitatie 1 vertoont, zeker aan de buitenzijde van de liftdeuren en liftgebieden van de noordelijke liften veel kwaliteit. In de loop der jaren is echter slijtage ontstaan. Voorbeelden hiervan zijn slijtplekken en lacunes op schop- en greephoogte (afb 32 en 33).

Houtimitatie 2 lijkt bedoeld als een reconstructie van houtimitatie 1; op vrijgevallen lacunes waar voorheen bijvoorbeeld een knoppenpaneel zat of waar op een zeker moment grote slijtschade was ontstaan. Met op het oog dezelfde basistoon en sauslaag zijn lokaal retouches aangebracht op geplamuurde stootschades en op krasschades (afb 34). Ook zijn op houtimitatie 1 lokaal vernisretouches aangebracht om het glansverschil bij oppervlakkige schades te camoufleren. Deze zijn herkenbaar aan het kleverige oppervlak waarin vervuiling plakt (afb 34).

Al met al lijkt het erop dat de eerste houtimitatie lange tijd in het zicht is geweest en ook door de gebruikers werd gewaardeerd. Er is tenslotte in reconstructies en schadeherstel geïnvesteerd. Inmiddels zijn er echter nieuwe schades ontstaan in houtimitatie 1. Doordat houtimitatie 2 ongevernist is, is ook hier inmiddels slijtschade ontstaan, bijvoorbeeld rond de deurgrepen en de kozijnstijlen (afb 35).

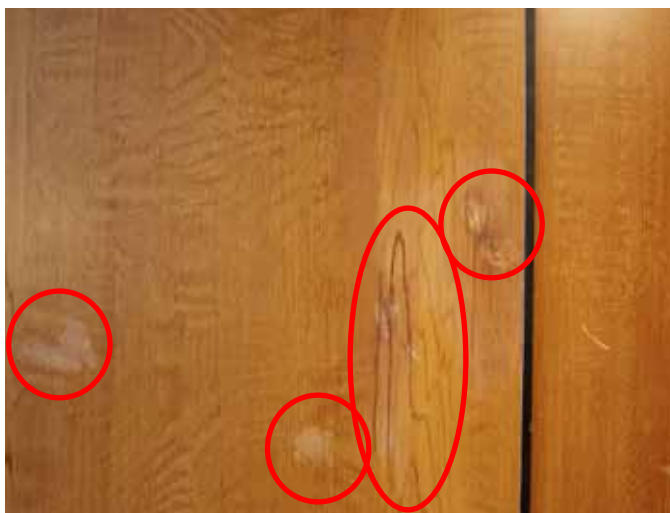
Indien overwogen zou worden om de houtimitatie in het zicht te laten, dan is restauratie zeker wenselijk.

afb 32 - Slijtschade in houtimitatie 1 op greephoogte. In de lacunes is het voorliggende afwerkingsstadium te zien.

afb 33 - Slijtplekken en lacunes in houtimitatie 1 op schophoogte. De grondlaag, maar ook de technische laag en de groene afwerkingslaag uit het vorig afwerkstadium is te zien bij de lacunes.

afb 34 - Retouches met houtimitatie 2 op stoot- en krasschades in houtimitatie 1 (rechts) en vernisretouches (links en middenonder)

afb 35 - In houtimitatie 2 zijn opnieuw slijtplekken ontstaan. Hier bij de greep van de overschilderde liftdeur op de 2e etage zuid.

CV's, bronnen, verantwoording van de afbeeldingen en colofon

Verkort curriculum vitae onderzoekers

Iris Broersma heeft na een bouwkunde opleiding aan de TU Delft lange tijd als projectmanager en adviseur gewerkt. In 2010 en 2011 heeft zij stages bouw-, cultuur-, en kleurhistorisch onderzoek en een private restauratieopleiding gevolgd. In 2012 heeft zij Erfgoedzorg opgericht en in 2016 heeft zij de UvA masteropleiding Conservering & Restauratie van Cultureel Erfgoed, specialisatie Historische Binnenruimten afgerond. Sinds 2017 is zij tevens freelance docent aan de Reinwardt Academie.

Lise Wolfert heeft in 2014 de master Conservering & Restauratie van Cultureel Erfgoed, met als specialisatie Historische Binnenruimten aan de Universiteit van Amsterdam voltooid. Daarna heeft zij de tweejarige postmaster van dezelfde opleiding gevolgd waarin zij zich de praktijk van restauratie eigen heeft gemaakt in o.a. stages en bij onderzoek van moderne verfsystemen. Ook heeft zij een cursus hout- en marmerimitaties bij Schildervakschool Nimeto gevolgd. Sinds 2016 werkt zij onder meer als zelfstandig restaurator aan stucplafonds en in kleuronderzoeken.

Bronnen

Crijns, B., 'Net echt. Het imiteren van kostbare materialen'. In: *kM* 34 2000, pp 28-32

Crijns, B., 'Inzicht door imitaties in zicht. Het imiteren van kostbare materialen'. In: *kM* 35 2000, pp 44-46

Lantman, M., *Herkenbaarheid van houtimitaties uit de periode 1750-1800 in de Noordelijke Nederlanden*. (ongepubliceerde UvA scriptie) Amsterdam 2010, p 6

MEI architects and planners. Fotodocumentatie huidige situatie. 170228_DOPRES_16034_Bestaande situatie-Foto's.pdf (ter beschikking gesteld door MEI)

Nimeto Utrecht, *website OLSN* <<http://olnsmeester-schilders.nl/cursus.html>>, geraadpleegd: 17 april 2017

Simis, L. *Grondig onderwijs in schilder- en verfkunst*. 2e druk. Amsterdam 1829, pp 232-245

SteenhuisMeurs. *Hoofdkantoor firma Stokvis. Cultuurhistorisch onderzoek & waardstelling*. 15 december 2016, in opdracht van Waterford Oceanhouse b.v.

Diverse foto's uit het archief R.S. Stokvis & Zonen, Stadsarchief Rotterdam, toegang 355 (via SteenhuisMeurs archiefonderzoek)

Diverse documenten en tekeningen uit Stadsarchief Rotterdam (via MEI archiefonderzoek)

Diverse tekeningen uit het intern archief van het Oceaanhuis (via MEI archiefonderzoek)

Verantwoording van foto's en afbeeldingen

Afbeeldingen 2, 3, 4, 9, 11: uit SteenhuisMeurs 2016

Afbeelding 1: website MEI architects and planners en afbeeldingen 8, 10, 12, 13: uit archiefonderzoek MEI architects and planners

Voor zover niets staat vermeld zijn de foto's genomen door Lise Wolfert of Iris Broersma.

Colofon

West507- transformatie Oceaanhuis

Kleurhistorisch onderzoek en bouwhistorische verkenning

Fase 1: historische ontwikkeling van de afwerking van twee dubbele personenliften met hun liftgebieden

In opdracht van Waterford Investments & Vervat Vastgoed

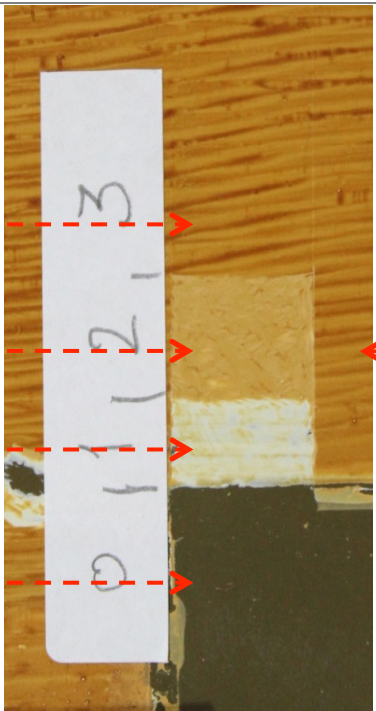

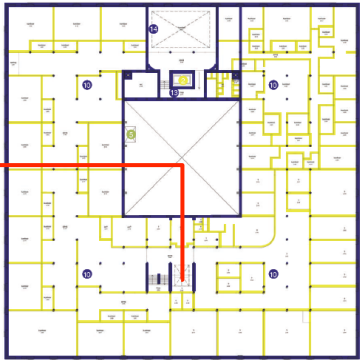
28 april 2017

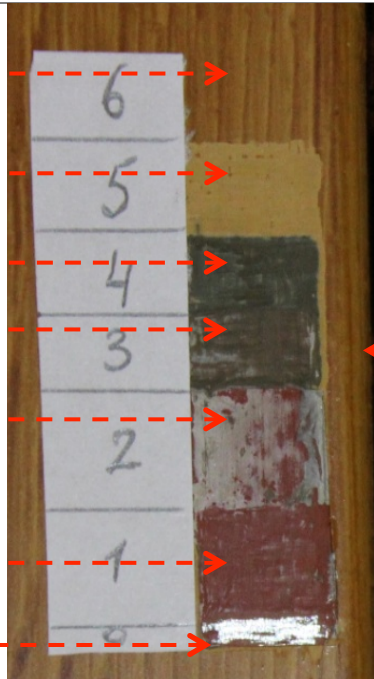
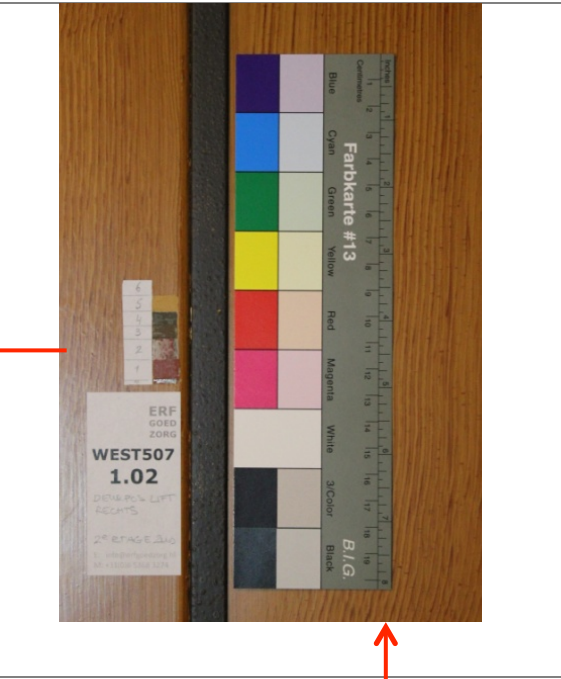

Erfgoedzorg

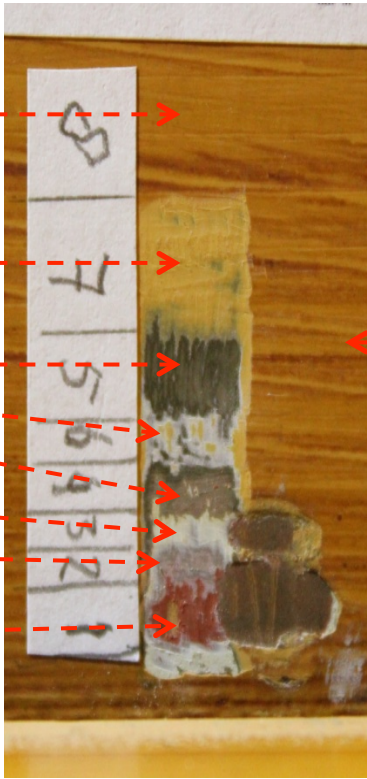

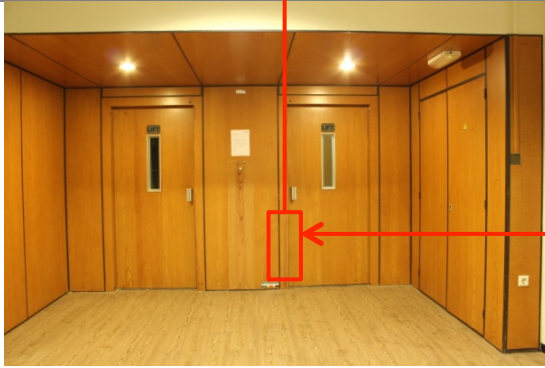
Iris Broersma MSc MA MBA
Lise Wolfert MA PDRes

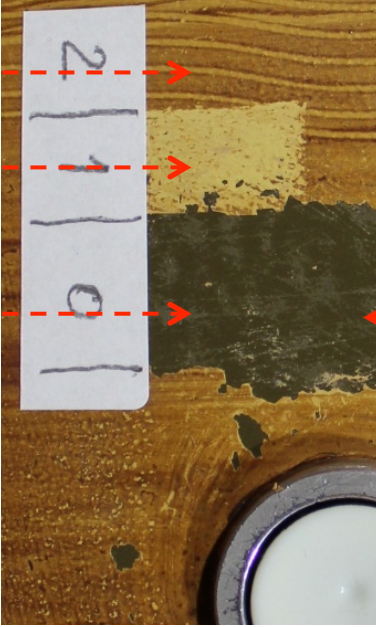

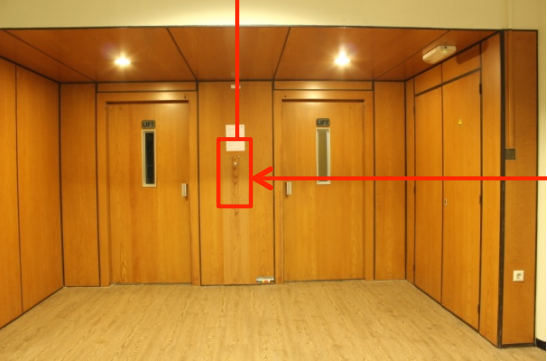
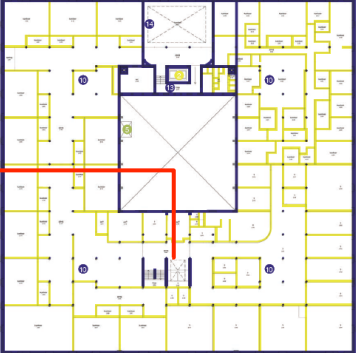
info@erfgoedzorg.nl
+31(0)6 5368 3274

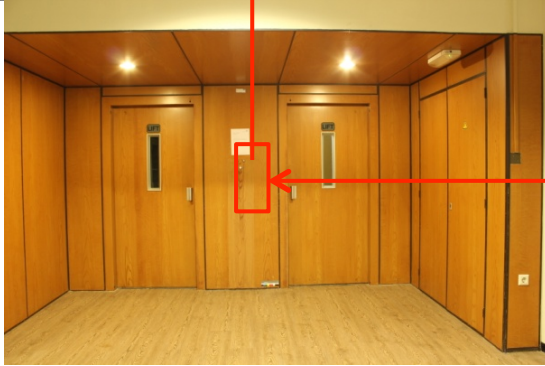
www.erfgoedzorg.nl
Groenendaal 397
3011 ZW Rotterdam

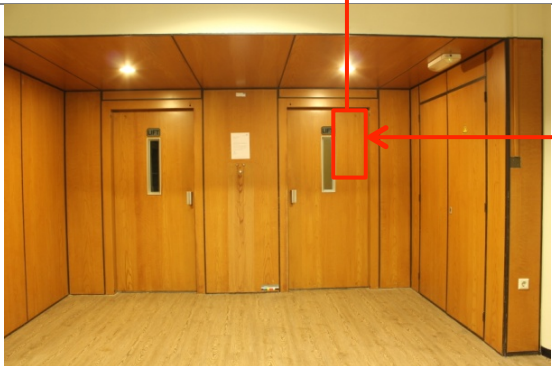
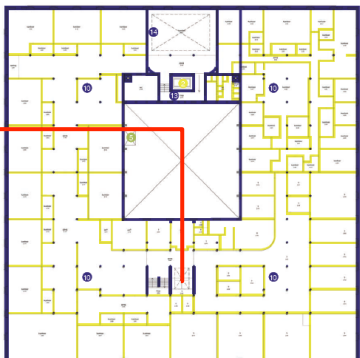
Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie	<p style="text-align: right;">ERF GOED ZORG</p> <p style="text-align: center;">WEST507 1.01</p> <p>E: info@erfgoedzorg.nl M: +31(0)6 5368 3274</p>
<p>3 Sauslaag nerf houtimitatie</p> <p>2 Beige grond voor houtimitatie</p> <p>1 Witte voorbereiding</p> <p>0 Groene moffellaag</p>	<p>7020 – Y70R</p> <p>3040 – Y30R / 6010 – Y30R</p> <p>-</p> <p>7020 – Y10R</p>			
<p>Opmerkingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Laag 3: Sauslaag nerf houtimitatie (benoemd als 'houtimitatie 1') - Check (monster): Is er vernis aanwezig op houtimitatie 1? 			<p>Ombouw electriciteitskast</p> 	<p>2^e etage Westzeedijk (zuid)</p>
			<p>Stratigrafie: Iris Broersma</p> <p>Foto's: Lise Wolfert</p>	<p>Datum: 3 april 2017</p>

Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie	<p style="text-align: right;">ERF GOED ZORG</p> <p style="text-align: center;">WEST507 1.02</p> <p>E: info@erfgoedzorg.nl M: +31(0)6 5368 3274</p>																					
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 5%;">6</td><td style="width: 85%;">Sauslaag nerf houtimitatie</td><td style="width: 10%;">7020 – Y70R</td></tr> <tr><td>5</td><td>Beige grond voor houtimitatie</td><td>2030 – Y30R</td></tr> <tr><td>4</td><td>Groen</td><td>7020 – Y10R</td></tr> <tr><td>3</td><td>Bruin</td><td>7020 – Y20R</td></tr> <tr><td>2</td><td>Wit / grijs voorbereiding</td><td>-</td></tr> <tr><td>1</td><td>Menie</td><td>-</td></tr> <tr><td>0</td><td>Drager staalplaat</td><td>-</td></tr> </table>	6	Sauslaag nerf houtimitatie	7020 – Y70R		5	Beige grond voor houtimitatie	2030 – Y30R	4	Groen	7020 – Y10R	3	Bruin	7020 – Y20R	2	Wit / grijs voorbereiding	-	1	Menie	-	0	Drager staalplaat	-			
6	Sauslaag nerf houtimitatie	7020 – Y70R																							
5	Beige grond voor houtimitatie	2030 – Y30R																							
4	Groen	7020 – Y10R																							
3	Bruin	7020 – Y20R																							
2	Wit / grijs voorbereiding	-																							
1	Menie	-																							
0	Drager staalplaat	-																							
<p>Opmerkingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Laag 6: Sauslaag nerf houtimitatie (benoemd als 'houtimitatie 1') - Check (monster): Is er vernis aanwezig op houtimitatie 1? 			<p>Deurpost rechter lift</p> 	<p>Stratigrafie: Lise Wolfert</p> <p>Foto's: Lise Wolfert</p> <p>Datum: 3 april 2017</p>																					

Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie	<p style="text-align: right;">ERF GOED ZORG</p> <h2 style="text-align: center;">WEST507 1.03</h2> <p>E: info@erfgoedzorg.nl M: +31(0)6 5368 3274</p>																								
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 5%;">8</td><td style="width: 85%;">Sauslaag nerf houtimitatie</td><td style="width: 10%;">7020 – Y70R</td></tr> <tr><td>7</td><td>Beige grond voor houtimitatie</td><td>2030 – Y30R</td></tr> <tr><td>5</td><td>Donkergroen</td><td>7020 – Y10R</td></tr> <tr><td>6</td><td>Wit</td><td>-</td></tr> <tr><td>4</td><td>Bruin</td><td>6010 – Y30R</td></tr> <tr><td>3</td><td>Wit voorbereiding</td><td>-</td></tr> <tr><td>2</td><td>Grijs / roze</td><td>-</td></tr> <tr><td>1</td><td>Menie</td><td>-</td></tr> </table>	8	Sauslaag nerf houtimitatie	7020 – Y70R		7	Beige grond voor houtimitatie	2030 – Y30R	5	Donkergroen	7020 – Y10R	6	Wit	-	4	Bruin	6010 – Y30R	3	Wit voorbereiding	-	2	Grijs / roze	-	1	Menie	-			
8	Sauslaag nerf houtimitatie	7020 – Y70R																										
7	Beige grond voor houtimitatie	2030 – Y30R																										
5	Donkergroen	7020 – Y10R																										
6	Wit	-																										
4	Bruin	6010 – Y30R																										
3	Wit voorbereiding	-																										
2	Grijs / roze	-																										
1	Menie	-																										
<p>Opmerkingen</p> <p>Laag 5 en 6 zijn omgedraaid bij het maken van de stratigrafie</p>			<p style="text-align: center;">Deurpost rechter lift</p> 																									
			<p>Stratigrafie: Lise Wolfert</p>																									
			<p>Foto's: Lise Wolfert</p>	<p>Datum: 3 april 2017</p>																								

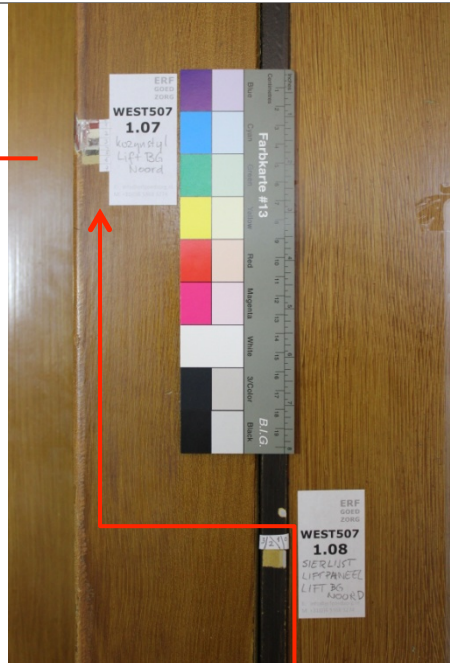
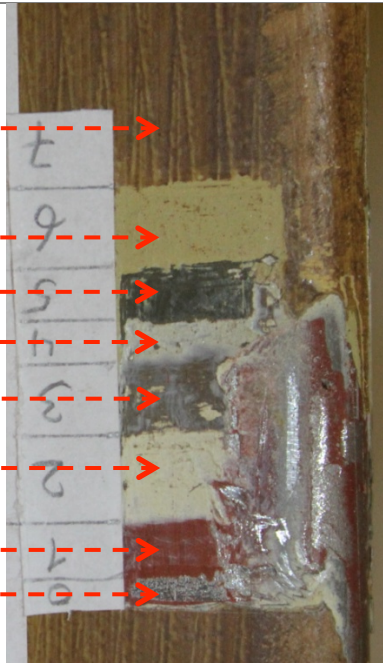
Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie	<p style="text-align: right;">ERF GOED ZORG</p> <p style="text-align: center;">WEST507 1.04</p> <p>E: info@erfgoedzorg.nl M: +31(0)6 5368 3274</p>
<p>2 Sauslaag nerf houtimitatie 8010 – Y70R</p> <p>1 Beige grond voor houtimitatie 2020 – Y20R</p> <p>0 Groen gemoffeld staal 7020 – Y10R</p>				
<p>Opmerkingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - In de groene moffellaag zitten krassen die grijs van kleur zijn. Hieruit kan worden opgemaakt dat de moffellaag in het zicht is geweest. - Deze houtimitatie rondom de liftknoppen is direct op de moffellaag aangebracht. Onder deze zelfde houtimitatie (in de laagopbouw van de stratigrafie laagnummer 1 en 2) bevindt zich op locatie 1.04B houtimitatie 1. 			<p>Middenstijl liftdeuren</p> 	<p>2^e etage Westzeedijk (zuid)</p>
			<p>Stratigrafie: Iris Broersma</p> <p>Foto's: Lise Wolfert</p>	<p>Datum: 3 april 2017</p>

Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie	<p style="text-align: right;">ERF GOED ZORG</p> <p style="text-align: center;">WEST507 1.04B</p> <p>E: info@erfgoedzorg.nl M: +31(0)6 5368 3274</p>
2	Sauslaag nerf houtimitatie 2	8010 – Y70R		
1	Beige grond voor houtimitatie 2	3020 – Y30R		
0	Zichtlaag houtimitatie 1	Zie 1.03		
Punctie: lagenpakket van houtimitatie 1 zoals gevonden in 1.03 (sauslaag nerf – beige grond – wit – metaal)		Zie 1.03		
Opmerkingen <ul style="list-style-type: none"> - In zichtlaag 0 zit een punctie voor de laagopbouw van houtimitatie 1. Deze laagopbouw komt overeen met de laagopbouw van de houtimitatie zoals gevonden in stratigrafie 1.03, namelijk laag 6, 7 en 8 (wit – beige grond – sauslaag nerf). - Houtimitatie 2 is een retouche, zoals eerder genoemd in 1.04. Deze retouche is eveneens terug te vinden op deurposten en rondom de liftknoppen. 				Middenstijl liftdeuren
			Stratigrafie: Iris Broersma	
			Foto's: Lise Wolfert	Datum: 3 april 2017

Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie	<p style="text-align: right;">ERF GOED ZORG</p> <p style="text-align: center;">WEST507 1.05</p> <p>E: info@erfgoedzorg.nl M: +31(0)6 5368 3274</p>																																			
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 5%;">8</td> <td style="width: 20%;">Sauslaag nerf houtimitatie</td> <td style="width: 15%;">7020 – Y70R</td> <td style="width: 10%; text-align: center;">→</td> </tr> <tr> <td>7</td> <td>Beige grond voor houtimitatie</td> <td>2030 – Y30R</td> <td style="text-align: center;">→</td> </tr> <tr> <td>6</td> <td>Donkergroen</td> <td>7020 – Y10R</td> <td style="text-align: center;">→</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>Bruin</td> <td>6010 – Y30R / 7020 – Y20R</td> <td style="text-align: center;">→</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Wit voorberekking</td> <td></td> <td style="text-align: center;">→</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Grijs</td> <td></td> <td style="text-align: center;">→</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Lichtgrijs / lichtroze</td> <td></td> <td style="text-align: center;">→</td> </tr> <tr> <td>1</td> <td>Menie</td> <td></td> <td style="text-align: center;">→</td> </tr> <tr> <td>0</td> <td>Drager (metaal)</td> <td></td> <td style="text-align: center;">→</td> </tr> </table>	8	Sauslaag nerf houtimitatie	7020 – Y70R		→	7	Beige grond voor houtimitatie	2030 – Y30R	→	6	Donkergroen	7020 – Y10R	→	5	Bruin	6010 – Y30R / 7020 – Y20R	→	4	Wit voorberekking		→	3	Grijs		→	2	Lichtgrijs / lichtroze		→	1	Menie		→	0	Drager (metaal)		→		
8	Sauslaag nerf houtimitatie	7020 – Y70R	→																																				
7	Beige grond voor houtimitatie	2030 – Y30R	→																																				
6	Donkergroen	7020 – Y10R	→																																				
5	Bruin	6010 – Y30R / 7020 – Y20R	→																																				
4	Wit voorberekking		→																																				
3	Grijs		→																																				
2	Lichtgrijs / lichtroze		→																																				
1	Menie		→																																				
0	Drager (metaal)		→																																				
<p>Opmerkingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Geen witte laag op groene laag (dat is wel zo bij stratigrafie 1.03) 			<p>Deur rechter lift</p> 	<p>2^e etage Westzeedijk (zuid)</p> 																																			
			<p>Stratigrafie: Lise Wolfert</p>																																				
			<p>Foto's: Lise Wolfert</p>	<p>Datum: 3 april 2017</p>																																			

Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie	<p style="text-align: right;">ERF GOED ZORG</p> <p style="text-align: center;">WEST507 1.06</p> <p>E: info@erfgoedzorg.nl M: +31(0)6 5368 3274</p>
2 Sauslaag nerf houtimitatie		-		<p style="text-align: center;">BG Heiman Dullaertplein (noord)</p>
1 Beige grond voor houtimitatie				
0 Donkergroene moffellaag				
<p>Opmerkingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Geen witte laag op groene laag (dat is wel zo bij stratigrafie 1.03). - De aangetroffen opbouw is die van houtimitatie 1 				
		<p>Monstername: Lise Wolfert</p>		
		<p>Foto's: Lise Wolfert</p>		

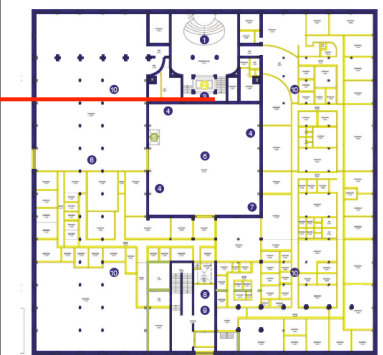
Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie	<p style="text-align: right;">ERF GOED ZORG</p> <p style="text-align: center;">WEST507 1.07</p> <p>E: info@erfgoedzorg.nl M: +31(0)6 5368 3274</p>
7	Sauslaag nerf houtimitatie 2	7020 – Y50R		
6	Beige grond voor houtimitatie 2	2020Y / 2020 Y10R		
5	Donkergroen	8010 –G70Y		
4	Witte grond	-		
3	Bruin	6020 – Y20R / 7020 – Y20R		
2	Wit/voorbewerking	-		
1	Menie	-		
0	Drager (metaal)	-		
Opmerkingen				

Deurkozijn linker lift

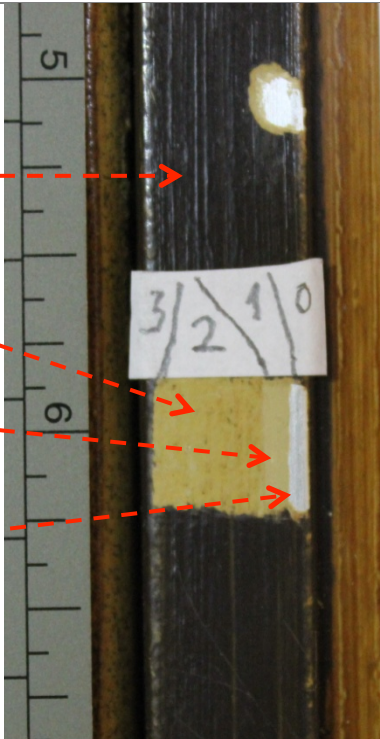
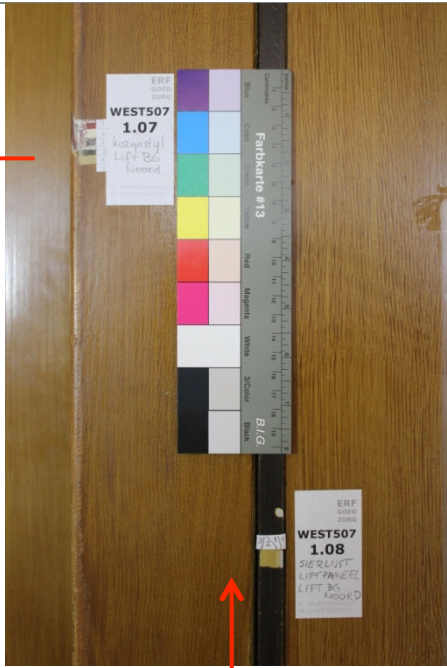
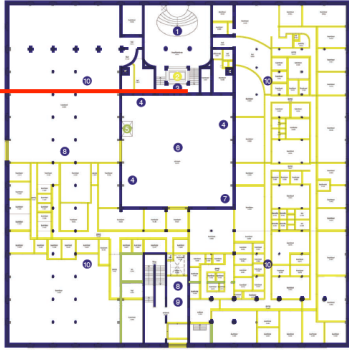

BG Heiman Dullaertplein (noord)

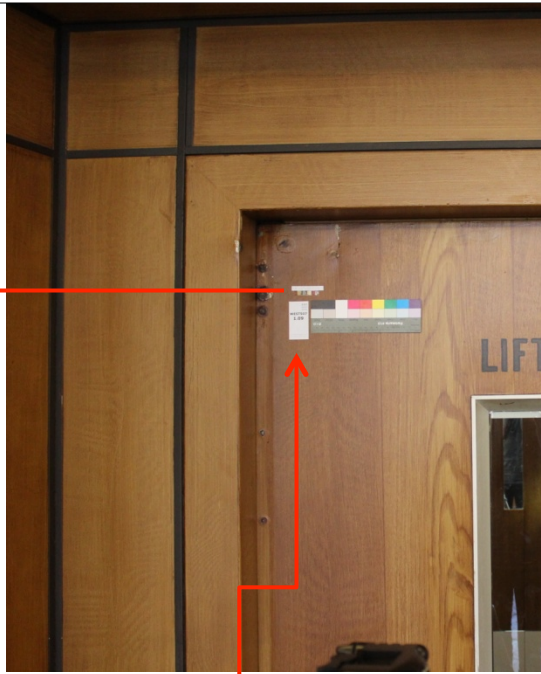

Stratigrafie: Lise Wolfert

Foto's: Lise Wolfert

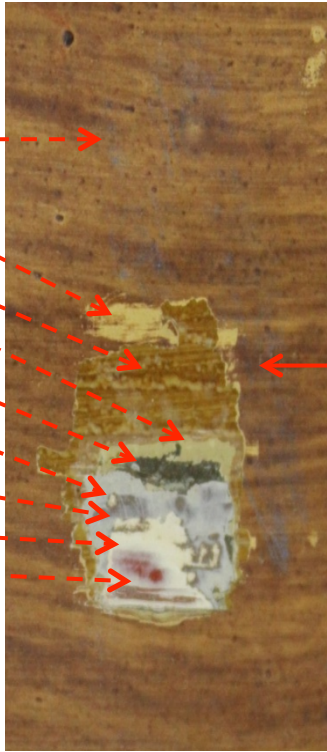

Datum: 3 april 2017

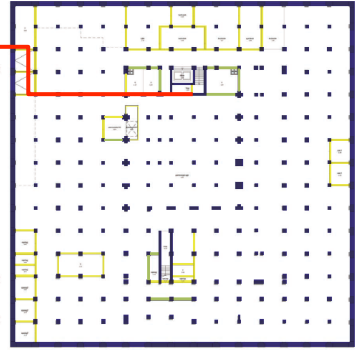
Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie	<p style="text-align: right;">ERF GOED ZORG</p> <p style="text-align: center;">WEST507 1.08</p> <p>E: info@erfgoedzorg.nl M: +31(0)6 5368 3274</p>
3 Donkerbruin	8505 – Y20R			<p>BG Heiman Dullaertplein (noord)</p>
2 Beige (goudgeel) grond voor houtimitatie 1	2030 – Y10R			
1 Beige grond	2020 – Y			
0 Drager (aluminium)	-			
<p>Opmerkingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Laag 2 is mogelijk dezelfde verflaag als de grond voor houtimitatie 1 in bijvoorbeeld stratigrafie 1.09 - De donkerbruine afwerking is (mogelijk bewust) niet geheel dekkend aangebracht (mogelijk ebbenhoutimitatie), afwerking ook op enkele plekken getamponneerd 			<p>Sierlijst deurkozijn</p> 	<p>Datum: 3 april 2017</p>
			<p>Stratigrafie: Iris Broersma</p> <p>Foto's: Lise Wolfert</p>	

Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie
9	blanke vernis op sauslaag	-	
8	Sauslaag nerf houtimitatie 1	7020 – Y50R	
7	Beige grond voor houtimitatie 1	2020 – Y10R	
6	Donkergroen	8010 – G70Y	
5	Grijs (dubbele laag)	4005 – G80Y	
4	Bruin	6020 – Y20R / 7020 – Y20R	
3	Wit met restanten 4	0907 – Y10R	
2	Wit/voorbewerking	-	
1	Menie	-	
0	Drager metaal	-	
<p>Opmerkingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vanaf laag 5 is er sterke filmvorming wat wijst op een modern verfsysteem zoals alkyd - De bovenste laag van 5 is sterk verkleefd met laag 6 - Onduidelijk is of laag 5 een zichtlaag is of een voorbereiding - lagen 2 en 3: een dikke (dubbele) kalkachtige voorbereiding 			<p>Deurkozijn linker lift</p>
			<p>BG Heiman Dullaertplein (noord)</p>
			<p>Stratigrafie: Iris Broersma</p>
			<p>Foto's: Lise Wolfert</p>
			<p>Datum: 3 april 2017</p>

**WEST507
1.09**

E: info@erfgoedzorg.nl
M: +31(0)6 5368 3274

Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie	<p style="text-align: right;">ERF GOED ZORG</p> <p style="text-align: center;">WEST507 1.10</p> <p>E: info@erfgoedzorg.nl M: +31(0)6 5368 3274</p>																											
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 5%;">9</td><td>Sauslaag nerf houtimitatie 2</td><td>8010 – Y70R</td></tr> <tr><td>8</td><td>Beige grond voor houtimitatie 2</td><td>2020 – Y10R</td></tr> <tr><td>7</td><td>Sauslaag nerf houtimitatie 1</td><td>-</td></tr> <tr><td>6</td><td>Beige grond voor houtimitatie 1</td><td>-</td></tr> <tr><td>5</td><td>Donkergroen</td><td>-</td></tr> <tr><td>4</td><td>Grijs</td><td>-</td></tr> <tr><td>3</td><td>Bruin</td><td>-</td></tr> <tr><td>2</td><td>Wit</td><td>-</td></tr> <tr><td>1</td><td>Menie</td><td>-</td></tr> </table>	9	Sauslaag nerf houtimitatie 2	8010 – Y70R		8	Beige grond voor houtimitatie 2	2020 – Y10R	7	Sauslaag nerf houtimitatie 1	-	6	Beige grond voor houtimitatie 1	-	5	Donkergroen	-	4	Grijs	-	3	Bruin	-	2	Wit	-	1	Menie	-			
9	Sauslaag nerf houtimitatie 2	8010 – Y70R																													
8	Beige grond voor houtimitatie 2	2020 – Y10R																													
7	Sauslaag nerf houtimitatie 1	-																													
6	Beige grond voor houtimitatie 1	-																													
5	Donkergroen	-																													
4	Grijs	-																													
3	Bruin	-																													
2	Wit	-																													
1	Menie	-																													
<p>Opmerkingen</p> <p>Retouche van houtimitatie 2 (8 en 9) over houtimitatie 1 (6 en 7) Onder houtimitatie 1 bevinden zich een groene zichtlaag (5) en een bruine zichtlaag (3).</p>			<p>Deurkozijn linker lift</p> 																												
			<p>Punctie: Lise Wolfert</p> <p>Foto's: Lise Wolfert</p>	<p>Datum: 3 april 2017</p>																											

Laagopbouw		Kleurcode NCS	Detailfoto stratigrafie	Detailfoto locatie	ERF GOED ZORG WEST507 1.11 <small>LIFT KELLER NOORD DEUR</small> <small>info@erfgoedzorg.nl +31(0)6 5368 3274</small>
5	Bruin	8010 – Y50R			
4	Wit	-			
3	Bruin	7020 – Y10R			
2	Wit	-			
1	Menie	-			
Opmerkingen				Rechter liftdeur 	Kelder Heiman Dullaertplein (N)
			Stratigrafie: Lise Wolfert		
			Foto's: Lise Wolfert	Datum: 3 april 2017	

- Alleen in deze stratigrafie op de liftdeuren in de kelder is een extra bruine laag gevonden.
- De liftdeuren zijn wel een keer overschilderd, omdat er over de plakletters 'lift' heen geschilderd is.

Laagopbouw	Kleurcode NCS	Detailfoto puntie	Detailfoto locatie	<p style="text-align: right;">ERF GOED ZORG</p> <h2 style="text-align: center;">WEST507 1.13</h2> <p style="text-align: right;">E: info@erfgoedzorg.nl M: +31(0)6 5368 3274</p>																				
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 5%;">3</td><td style="width: 20%;">Bruin</td><td style="width: 15%;">8010 – Y50R</td><td style="width: 10%;">-</td><td style="width: 10%;">-</td></tr> <tr><td>2</td><td>Witte grond</td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td>1</td><td>Menie</td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td>0</td><td>Metaal</td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>	3	Bruin	8010 – Y50R		-	-	2	Witte grond				1	Menie				0	Metaal						
3	Bruin	8010 – Y50R	-	-																				
2	Witte grond																							
1	Menie																							
0	Metaal																							
Opmerkingen			<p>Liftdeur links</p>	<p>Kelder Heiman Dullaertplein (N)</p>																				
			Puntie: Lise Wolfert																					
			Foto's: Lise Wolfert	Datum: 3 april 2017																				

Kleuronderzoek WEST 507 Fase I Liften

Bijlage 2.1

WEST 507

3 april 2017

Naam stratigrafie	1.01	1.02	1.03	1.04	1.04B	1.05
	Ombouw elektrakast	Deurkozijn	Deurkozijn	Middenstijl liftdeuren	Middenstijl liftdeuren	Liftdeur

Lift tweede etage Westzeedijk (zuidzijde)

Afwerking	Jaar	Omschrijving
VII	?	Houtimitatie 2 retouche Vorbewerking Vorbewerking
VI	1995	Houtimitatie 1 Vorbewerking Vorbewerking
V	?	Mogelijke opknabeurt Vorbewerking
IV	1974	Mogelijke eerste afwerking Vorbewerking Mogelijke technische laag Vorbewerking Menie Drager

			Sauslaag nerf	Sauslaag nerf
			Grondlaag houtimitatie	Grondlaag houtimitatie
			Wit	Wit
Sauslaag nerf	Sauslaag nerf	Sauslaag nerf		Sauslaag nerf
Grondlaag houtimitatie	Grondlaag houtimitatie	Grondlaag houtimitatie		Grondlaag houtimitatie
Wit		Wit		
	Donkergroen	Donkergroen		Donkergroen

Groen gemoffeld staal	Bruin	Bruin	Groen gemoffeld staal	Bruin
	Wit / grijs grond	Wit		Wit
		Grijs / roze		Grijs
	Menie	Menie		Lichtgrijs / roze
	Metaal	Metaal		Menie
				Metaal

Kleuronderzoek WEST 507 Fase I Liften

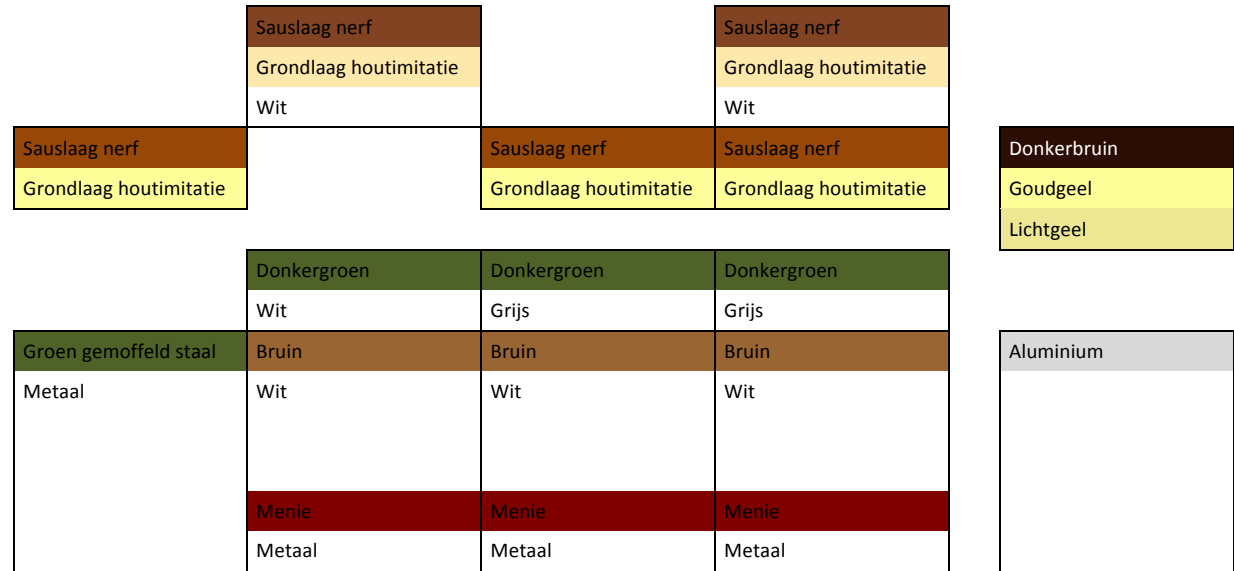
Bijlage 2.2

WEST 507
3 april 2017

Naam stratigrafie	1.06	1.07	1.09	1.1	1.08
	Paneel liftwand	Deurkozijn	Deur	Deurkozijn	Sierlijst

Lift begane grond Heiman Dullaertplein (noordzijde)

Afwerking	Jaar	Omschrijving
VII	?	Houtimitatie 2 retouche Vorbewerking Vorbewerking
VI	1995	Houtimitatie 1 Vorbewerking Vorbewerking
V	?	Mogelijke opknopbeurt Vorbewerking
IV	1974	Mogelijke eerste afwerking Vorbewerking Mogelijke technische laag Vorbewerking Menie Drager

Kleuronderzoek WEST 507 Fase I Liften

Bijlage 2.3

WEST 507

3 april 2017

Naam stratigrafie	1.11	1.12	1.13
	Liftdeur rechts	Deurkozijn	Liftdeur links

Lift kelder Heiman Dullaertplein (noordzijde)

Afwerking	Jaar	Omschrijving
VII	?	Houtimitatie 2 retouche Vorbewerking Vorbewerking
VI	1995	Houtimitatie 1 Vorbewerking Vorbewerking
V	?	Mogelijke opknapbeurt Vorbewerking
IV	1974	Mogelijke eerste afwerking Vorbewerking Mogelijke technische laag Vorbewerking Menie Drager

Bruin	Bruin	Bruin
Wit	Wit	Wit

Bruin		
Wit		
Menie	Menie	Menie
Metaal	Metaal	Metaal